

Sirpaleita ja muutosta vai eheyttä ja vakautta? Filologien työelämäpolkuja

*Satu Selkälä, Jenni Tahkokorpi & Jenni Virtaluoto
Kielten ja kirjallisuuden tutkinto-ohjelma
Oulun yliopisto*

Working life is often seen as ever-changing and increasingly demanding, also for those with academic degrees. In this paper, we will discuss the career paths of Oulu University Philology alumni. For our data, we carried out an Internet survey in September 2017 and received 118 replies. While language studies have traditionally led to teaching or translator positions, in the past few decades, the private sector has been employing an increasing number of graduates for various tasks. Many language alumni still work as teachers, but the job titles in our survey range from Technical Writer to Marketing Manager and Communications Officer. In this paper, our aim is twofold: 1) to investigate how the alumni have gained employment, and 2) what factors have influenced this process.

Avainsanat: filologit, korkeakoulutus, työelämätaidot, työllistyminen, urapolku

1 Johdanto

Yleisen keskustelun mukaan työelämä on muutoksen kourissa: työurat ovat entistä sirpaleisempia, työpaikat entistä epävarmempia, eikä korkeakoulutus ole enää samanlainen tae eläkevirasta kuin aiemmin (vrt. Teichler 2009; Tomlinson 2008; Tynjälä ym. 2006; Falls & Steven 2000). Sen sijaan tarjolla on pätkätyötä, silpputyötä ja perinteisten ammattien häilyviä rajoja. Erityisesti humanistien polkua työelämään pidetään mutkikkaampana kuin aiemmin; vaikka työttömyys kaikilla korkeakoulutetuilla on kasvanut vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen, taide- ja humanistisista oppiaineista valmistuneilla se on ollut selvästi korkeammalla tasolla kuin muilla (Sainio, Carver & Kangas 2016). Opiskelijat taas odottavat edelleen, että korkeakoulutus edistää työllistymistä (vrt. Teichler 2009; Tomlinson 2008; Garcia-Aracil & van der Velden 2007), vaikka akateeminen tutkinto ei ole enää pitkään aikaan taannut työpaikan löytymistä (Sainio, Carver & Kangas 2016: 3; Tomlinson 2008). Kilpailu työpaikoista on kovaa, ja akateemista tutkintoa pidetään perusedellytyksenä uralla etenemiselle (Tomlinson 2008: 51–53). Toisaalta monet korkeakouluista valmistuneet kertovat, että koulutus ei ole valmentanut työelämää varten, vaan tarvittavat tiedot ja taidot on opeteltu työn ohessa (Virtaluoto 2016; Tomlinson 2008; Tynjälä ym. 2006).

Opiskelijoiden polku työelämään ei aina ole selkeä, eivätkä vastavalmistuneiden taidot välttämättä sovellu työnantajien vaatimukseen (Tomlinson 2008). Korkeakouluille on

tästä syystä asetettu akateemisten vaatimusten lisäksi työelämävaatimuksia, kuten koulutusohjelmien sisällön ja työelämän tarpeiden vastaavuus sekä valmistuneiden kyky soveltaa opittuja tietoja ja taitoja aidoissa työelämän tilanteissa (Teichler 2015: 11.) Toisaalta Finch ym. (2013; Tomlinson 2008) selvittivät, millaisia taitoja työnantajat painottavat rekrytoinnissa, ja tässä tutkimuksessa korkeakoulututkinnon suorittaneiden tärkeimmiksi taidoiksi nousivat vuorovaikutus- sekä ongelmanratkaisutaidot. Yleisessä keskustelussa akateemisten tavoitteiden ja työelämätavoitteiden katsotaan monesti olevan toisensa pois sulkevia, mutta Chian (2014: 444) mukaan tämä jaottelu johtaa vain ääripäiden korostumiseen; toisaalta yhteiskunnan vaatimuksista irrallaan olevaa akateemisuutta pidetään itseisarvona, toisaalta oppilaitokset hyppivät työelämän vaatimusten mukaan miettimättä niitä sen pidemmälle. Yhtäläisyyksiäkin voidaan kuitenkin löytää: tutkimuksen prosessit eivät eroa merkittävästi työelämän prosesseista, koska molempien tavoitteena on luoda olemassa olevan tiedon pohjalta jotain uutta, joko tietoa ja teorioita tai tuotteita ja palveluita (Chia 2014: 444).

Suomessakin on käynnissä keskustelu siitä, miten kasvavat kulut suhteutuvat korkeakoululaitoksen laatuun ja relevanssiin muulle yhteiskunnalle (vrt. Teichler 2015: 10). Myös siitä keskustellaan, mistä koulutusohjelmista valmistuu liikaa opiskelijoita ja mistä taas liian vähän (vrt. Teichler 2015: 14). Opiskelijoiden ja heidän tulevien työnantajien tarpeiden lisäksi työelämärelevanssi on oleellista myös suomalaisten korkeakoulujen itsensä kannalta, silti laadullinen työllistyminen on tulevaisuudessa yksi korkeakoulujen rahoituskriteereistä (OKM 2017). Suomalainen kielikoulutus kokonaisuutena on muutoksen kourissa: sitä pidetään vanhanaikaisena polkuna opettajuuteen, ja samalla kieltenopiskelu peruskoulussa ja lukioissa on jatkuvasti vähentynyt. Tämä koskettaa erityisesti saksanopettajia, joiden työllistyminen on heikentynyt viime vuosina (ks. esim. Megerild 2014). Työelämän muutoksesta puhutaan paljon mediassa esimerkiksi tekoälyn hyödyntämisen ja siihen liittyvän työpaikkakadon seurauksena (ks. esim. Hakkarainen 2018; Rajala 2018), mikä omalta osaltaan luo negatiivista mielikuvaa työelämän kehityssuunnista.

Suomalaisen työelämän siis katsotaan olevan muutoksen kourissa, mutta toisaalta akateemisten työllistymisaste on edelleen varsin korkea, ja humanisteillakin se on jälleen kohentunut finanssikriisin jälkeen (Kurlin, Suorsa & Carver 2018). Tilastollisesti suomalainen työelämä kokonaisuutena on vakaa ja perustuu jatkuville työsuhteille (Pyöriä & Ojala 2017: 48). Tässä tutkimuksessa haluammekin selvittää, miten nämä kirjallisuudessa esitetyt, toisilleen vastakkaiset trendit työelämän sirpaleisuudesta ja vakaudesta näkyvät omassa kyselyaineistossamme, jonka keräsimme Oulun yliopiston englantilaisen, germaanisen ja pohjoismaisen filologian alumneilta vuonna 2017.

Peilaamme aineistoa kahta tutkimuskysymystä vasten: 1) Miten alumnit ovat työllistyneet? ja 2) Millaiset seikat työllistymiseen ovat vaikuttaneet? Käsittelemme aineistosta saamiamme vastauksia kahdessa kategoriassa, jotka ovat aineenopettajan suuntautumisvaihtoehdon valinneet ja muut, joista käytämme jatkossa nimitystä kieliassiantuntijat. Syy

jakoon on se, että opettajilla on perinteisesti selkeämpi ammattikuva ja opintojen rakenne, kun taas muilla tutkinto voi rakentua hyvinkin monenlaisista sivuaineyhdistelmistä vapaampien valintamahdollisuuksien myötä. Muissa saatavilla olevissa aineistoissa, kuten maisterien uraseurannoissa (esim. Kurlin, Suorsa & Carver 2018), kielten ammattilaiset – sekä opettajat että muut – niputetaan usein yhteen kaikkien humanistien kanssa, mikä tekee tulosten tulkinnasta haastavaa. Esimerkiksi arkeologiaa tai historiaa pääaineenaan lukeneen työllistyminen voi kulkea eri polkuja kuin vaikkapa kieltenopettajan. Tilastojen mukaan humanistien joukossa on hieman muita aloja enemmän työttömiä työnhakijoita (mts. 17–18), mikä ei välttämättä kerro koko totuutta kielten ammattilaisten työllistymistilanteesta. Se voi myös osaltaan ruokkia myyttiä huonosti työllistyvästä humanistista, vaikka todellisuudessa työttömien osuus esimerkiksi vuonna 2012 valmistuneista humanisteista on vain 5 % (mts. 17–18).

2 Aineisto ja metodi

Tutkimusaineiston kokoamista varten laadimme Webropol-kyselyn Oulun yliopiston englantilaisen, germaanisen ja pohjoismaisen filologian alumneille vuonna 2017. Kyselyyn pyydettiin vastaamaan saman vuoden syyskuun aikana. Kysely oli sähköinen eikä sitä yksilöity kenellekään henkilökohtaiseksi linkiksi, vaan käytimme julkista nettilinkkiä, jota jaoin sosiaalisen median kanavissa Facebookissa ja LinkedInissä sekä oppiaineiden kotisivuilla. Lisäksi kyselylinkkiä jaettiin Oulun yliopiston alumniverkostoon sähköpostin välityksellä.

Jotta olisimme saaneet mahdollisimman henkilökohtaisia ja urapolkujen erilaisia vivah-teita esiin tuovia vastauksia, päätimme sisällyttää kyselyyn mahdollisimman paljon avoimia kysymyksiä. Avoimet kysymykset – varsinkin kovin laajat – voivat toisaalta rajoittaa vastaajan halua antaa vastauksia, mutta toisaalta antaa vapauksia kertoa rajoituksitta omia kokemuksiaan ja mielipiteitään. Avoimiin kysymyksiin annoimme kuitenkin esimerkkejä mahdollisista vastausvaihtoehdoista tai esitimme tukea antavia alakysymyksiä. Avoimet kysymykset monine vastausvaihtoehtoineen tekevät tutkimuksesta pääasiallisesti laadullisen ja antavat siten mahdollisuuden tehdä laadullista sisällönanalyysiä (esim. Mayring 2015: 24), jota käytämme myös tässä tutkimuksessa.

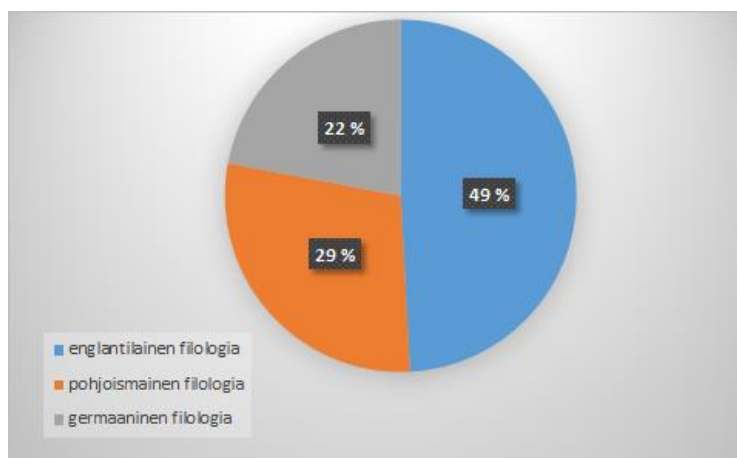
Boréus ja Bergström (2005: 44) tarkoittavat laadullisella sisällönanalyysillä joko sellaista systemaattista tekstisisällön kuvailemistä, jossa ei lasketa tai mitata mitään, jossa jotain kvantifioidaan mutta joka edellyttää syvällisempää tekstin tulkintaa. Hsieh ja Shannon (2005: 1278) määrittelevät sen tekstidatan sisällön subjektiiviseksi tulkinnaksi aineiston systemaattisen luokittelun ja teemoittelun kautta. Patton (2002: 453) kirjoittaa puolestaan, että laadullisella sisällönanalyysillä tarkoitetaan useimmiten mitä tahansa laadullisen aineiston tiivistämistä ja järjeistämistä ydinsisällöiksi ja merkityksiksi. Osa tutkijoista (esim. Manning & Cullum-Swan 1994: 464) on tosin sitä mieltä, että sisällönanalyysi on aina kvantitatiivinen tutkimusmetodi.

Olemme analysoineet tutkimusaineistoamme Pattonin (2002: 463–466) antaman mallin mukaan: olemme lukeneet informanttien vastaukset useaan otteeseen, minkä jälkeen olemme tunnistaneet, nimenneet, kategorisoineet ja koodanneet aineistosta nousevat aiheet ja pohtineet syntyneiden kategorioiden merkityksellisyyttä. Tuomi ja Sarajärvi (2002: 95) käyttävät tosin kategorisoinnista nimitystä *tematisointi* laadullisen sisällönanalyysin yhteydessä. Siinä keskiössä on tarkastella, mitä jokaisesta teemasta sanotaan (mts.).

Laadullisessa sisällönanalyysissä koodit voidaan muodostaa eri tavoin. Omassa tutkimuksessamme koodit nousevat tutkimusdatasta. Tästä Hsieh ja Shannon (2005: 1279) käyttävät nimitystä *konventionaalinen sisällönanalyysi*. Heidän mukaansa kyseisen metodin avulla ei voida ymmärtää koko kontekstia, mikä voi johtaa vääristyneisiin tuloksiin. Toisaalta kyseisen metodin etuna mainitaan muun muassa ilmiön syvällisen ymmärtämisen (mts). Omassa tutkimuksessamme kontekstin täydellinen ymmärtäminen on tuskin edes mahdollista, mikä on kyselytutkimuksen heikkous. Tutkimustuloksia tullaan kuitenkin täydentämään myöhemmässä vaiheessa syvähaastattelujen avulla, jolloin kyselytutkimuksen avulla kerättyä dataa voidaan käyttää haastattelujen pohjana.

Kysyimme vastaajien perustietojen (ikä, sukupuoli, pääaine, suuntautumisvaihtoehto) lisäksi nykyistä työnimekettä, opiskeluhistoriaa (sivuaineet, opinnot ulkomailla ja mahdollinen pääaineen vaihto), työllistymistä (milloin ja miten työllistyi sekä mitkä asiat vaikuttivat työllistymiseen/työttömyyteen) ja opintojen vastaavuutta työhistoriaan. Pyysimme vastaajia antamaan neuvoja ja kommentteja sekä nykyisille opiskelijoille opintojen suunnittelua varten, että oppiaineille opetussuunnitelman kehittämistyötä varten.

Potentiaalisia vastaajia kyselyyn olivat kaikki Oulun yliopistossa filologiaa opiskelleet ja sieltä joko alemman, ylemmän tai jatkotutkinnon suorittaneet alumnit. Kyselyyn vastasi yhteensä 118 valmistunutta, joista 58 on englantilaisen, 34 pohjoismaisen ja 26 germaanisesta filologian alumnia. Kuviossa 1 näkyvät vastaajien prosenttiosuudet pääaineittain.

Kuvio 1. Vastaajamäärät pääaineittain.

Vuoteen 2018 mennessä Oulun yliopistosta oli valmistunut yhteensä 2070 vieraiden kielten filologia, joten kyselymme vastausprosentti oli noin 6 %. Maisterin tutkinnon ovat suorittaneet lähes kaikki vastaajat, 94 %, ja jatkotutkinnon (lisensiaatti tai tohtori) noin 4 % vastaajista. Vastanneiden iän keskiarvo oli 42,6 vuotta. Vanhempien vastaajien opiskeluaajoista voi olla vierähtänyt useita vuosikymmeniä, mikä tekee opintojen työelämärelevanssin arvioimisesta haasteellista. Näiden vastaajien kohdalla pitkä kokemus työelämästä antaakin oleellisempaa tietoa.

Aineistossamme oli kymmenen vastaajaa, jotka jätimme tästä tutkimuksesta pois. Tähän oli syynä 1) alan vaihto, 2) maisterivaiheessa olevat opinnot, jolloin työkokemusta ei vielä juurikaan ole, tai 3) niin kutsuttu harrastuspuolen tutkinto, jolloin opintojen alussa ollut ammatti säilyi myös opintojen jälkeen.

3 Urapolun alku ja kehittyminen

Aineenopettajiksi valmistuneita oli aineistossamme 49 % vastaajista. Ensimmäinen opintoja vastaava työ oli monella luonnollisesti opetuslalla, 85 %, mutta myös muille aloille työllistyi, kuten kääntäjäksi, tutkijaksi tai tekniseksi kirjoittajaksi.

Opettajaksi valmistuneilla työllistyminen on suhteellisen nopeaa valmistumisen jälkeen: 70 % vastaajista on saanut ensimmäisen työpaikkansa joko opintojen aikana tai viimeistään kolmen kuukauden kuluessa valmistumisesta. Tässä on kuitenkin filologioiden välillä eroa, sillä germaanisessa filologiassa luku on 89 %, pohjoismaisessa 83 % ja englantilaisessa 52 %.

Kieliasiantuntijoita vastaajista oli noin puolet, yhteensä 51 %. Tähän ryhmään kuuluvat ne opiskelijat, jotka suorittivat 90-luvulle saakka aineenopettajuuden rinnalla olleen kielenkäytön ja tutkimuksen suuntautumisvaihtoehdon mukaiset opinnot sekä 90-luvun puolivälissä alkaneen kansainvälisen yritysviestinnän suuntautumisvaihtoehdon mukaiset opinnot. Jälkimmäistä suuntautumisvaihtoehtoa on tarjottu pääsääntöisesti vain germaanisessa ja pohjoismaisessa filologiassa. Myös ilman erityistä suuntautumisvaihtoehtoa on voinut opiskella filologiaa.

Ensimmäisen alaa vastaavan työn ammattinimikkeiden kirjo tässä kategoriassa on suhteellisen suuri (ks. Kuvio 2). Kuviossa on esitetty sanapilven muodossa kaikki aineistossa mainitut ensimmäisen työpaikan ammattinimikkeet. Fonttikoko kertoo nimikkeen frekvenssistä aineistossa, jossa opettaja, kääntäjä ja tekninen kirjoittaja korostuvat. Mielenkiintoinen havainto kuvion perusteella on, että monet niistä, jotka eivät ole halunneet valmistua aineenopettajaksi, ovat saaneet ensimmäisen alaa vastaavan työpaikkansa juuri opetuslalta. Tämä trendi on kuitenkin nähtävissä pääsääntöisesti englantilaisen filologian alumnien vastauksissa: 15 opettajana työskentelevästä 12 on englantilaisesta filolo-

giasta valmistunutta. Huomionarvoista on, että kaikki tekniset kirjoittajat ovat englantilaisen filologian alumneja. Aineiston perusteella moni on aloittanut työuransa kääntäjänä, vaikka Oulun yliopistossa ei varsinaisesti kääntäjäkoulutusta olekaan. Suurin osa kaikista kieliasiantuntija-ryhmän vastaajista on työllistynyt elinkeinoelämän palvelukseen.

Kuvio 2. Kieliasiantuntijoiden ammattinimikkeet ensimmäisessä työpaikassa.

Myös kieliasiantuntijat näyttävät vastausten perusteella työllistyvän hyvin. Opintojen aikana tai korkeintaan kolme kuukautta valmistumisen jälkeen omaa alaa vastaavaan työhön työllistyneiden prosenttiosuus on 67 %. Ehkä hieman yllättävästi kielten välillä on eroa siten, että germaanisen filologian alumneista 78,5 % ja pohjoismaisen filologian alumneista 83 % on saanut koulutustaan vastaavaan työpaikan kolmen kuukauden kuluessa valmistumisesta. Englantilaisen filologian osalta luku on 58 %.

Verkostojen merkitystä pidetään nykyään työnhaussa tärkeänä (esim. Sitra 2016). Aineistomme kertoo kuitenkin, että opettajan työn saamiseksi hakemukset ovat edelleen tärkeä hakukanava, sillä puolet hakijoista on saanut työpaikkansa hakemalla avoimena ollutta paikkaa. Verkotot ovat kuitenkin merkityksellisiä, sillä loput ovat työllistyneet niiden avulla (ks. esimerkki 1).

- (1) Ensimmäisestä viransijaisuudesta kuulin tuttavan kautta ja olin itse puhelinyhteisissä esimieheen, jonka jälkeen sain paikan ilman julkista hakuprosessia. Sen jälkeen virat olen saanut normaalin hakuprosessin kautta, lehti-ilmoituksen huomattuani lähetin hakemukset, sain kutsun haastatteluun ja tulin valituksi.

Kategoriassa kieliasiantuntijat on filologioiden välillä hajontaa työpaikan hakukanavissa. Pohjoismaisessa filologiassa selkeä enemmistö on saanut työpaikan hakemalla avointa paikkaa, englantilaisessa filologiassa juuri ja juuri voittopuolisesti verkostojen avulla, kun taas germaanisen filologian alumniin vastauksissa korostuvat selkeästi verkostoituminen ja suhteet. Nämä tulokset ovat siis osin ristiriidassa Sitran *Uuden työn valmiudet ja reitit työelämään* -tutkimuksen tulosten kanssa, jonka mukaan vain alle neljäsosa (23 %) suomalaisista on löytänyt työtä avointa työpaikkaa hakemalla (Sitra 2016).

Kieltenopettajan urakehitys voi polkea näennäisesti paikallaan: kerran opettaja, aina opettaja. Todellisuudessa opettajiksi valmistuneet informantimme ovat usein edenneet opettajansijaisuuksien ja tuntiopettajan työtehtävien kautta kohti vakinaista kielenopettajan – tai muun opetusalan asiantuntijan – virkaa. Osa on puolestaan siirtynyt peruskoulun tai lukion kielenopettajan työtehtävistä esimerkiksi yliopiston puolelle. Vakinaistamista on ainakin osittain selittänyt paitsi työkokemus ja ”tuttuus”, mutta myös täydennyskoulutus: yhden kielen opiskelleet ovat hankkineet myöhemmin toisen opetettavan kielen pätevyyden tai tehneet syventävät opinnot sivuainekielestään, ja muutamat ovat opiskelleet lisäksi erityis- tai luokanopettajiksi. Haastavimmaksi työllistymisensä kokivat ne opettajat, joilla ei ole toisen opetettavan kielen muodollista pätevyyttä. He kannustavatkin nykyisiä opiskelijoita hankkimaan sivuaineekseen ainakin yhden lisäkielen opinnot. Kieltenopettajien työtehtävistä on tullut ajan myötä monipuolisempia esimerkiksi siten, että opetuksen ja ohjauksen lisäksi työhön kuuluu opiskelijavaihto-ohjelmien tai erilaisten (kansainvälisten) projektien koordinoimista ja toteuttamista (esimerkki 2).

- (2) Olen mukana koulukeskuksemme kansainvälisyystyöryhmässä ja olemme ideoineet mm. opintoretkeä ulkomaille sekä myös kotikansainvälisyyttä.

Selkeästi kapeampi urapolku on vienyt opettajiksi valmistuneita opettajuudesta pois päin, esimerkiksi erilaisiin asiantuntijatehtäviin.

Myös kieliasiantuntijoiden urapoluissa on aineistossamme nähtävissä urakehitystä määrääkäsistä ja avustavista työtehtävistä kohti toistaiseksi voimassa olevia työsuhteita ja vaativampia asiantuntijarooleja tai esimiesasemaa. Suurin osa tämän ryhmän vastaajista työskentelee jonkinlaisena asiantuntijana, erityisesti käänös-, markkinointi- tai viestintäalalla tai teknisenä kirjoittajana.

Kieliasiantuntijoiden työttömyysjaksot urapolun alun jälkeen ovat olleet pääsääntöisesti vähäisiä ja lyhytkestoisia. Pitkäaikaistyöttömien (vähintään 12 kk työttömänä) opettajien osuus on aineistossamme marginaalinen. Ensimmäisen alaa vastaavan työpaikan jälkeen joillakin opettajilla on ollut lyhyitä työttömyysjaksoja lähinnä kesäaikaan. Pitempiä työttömyysjaksoja on ollut erityisesti niillä vastaajilla, joilla ei ole ollut sivuainevalikoimassaan joko ruotsia tai englantia.

Aineistomme perusteella näyttää siis siltä, että suomalainen työelämä on edelleen varsin vakaa (vrt. Pyöriä & Ojala 2017). Oulun yliopistosta viime vuosien aikana valmistuneet, kyselymme vastanneet filologian alumnit ovat työllistyneet erinomaisesti koulutustaan vastaavalle alalle, ja mahdolliset työttömyysjaksot ovat olleet lyhyitä opintosuuntauksesta riippumatta. Erityisesti opettajien työsuhteet ovat alun sijaisuuksien jälkeen pysyväsluonteisia valmistumisvuosikymmenestä riippumatta. Aineenopettajien osalta pitkäkestoisen työllistymisen esteenä voidaan aineistomme perusteella pitää epäsovivaa ai-

neyhdistelmää ja haluttomuutta muuttaa työn perässä Oulun alueen ulkopuolelle. Kieli-asiiantuntijoiden joukossa pysyväisluonteinen työllistyminen on ollut epävarmempaa lähinnä käänösälällä, mihin Oulun yliopistossa tarjottava kielikoulutus ei suoranaisesti valmista.

Vaikka aineistomme vastauksista välittyy hyvä kuva työllistymisestä, se ei kaikkien mielestä kuitenkaan ole helppoa (ks. esimerkki 3).

- (3) Se tulisi ottaa huomioon, että tilanne on muuttunut valtavasti hyvin lyhyessä ajassa. Tällä hetkellä työllistyminen on todella vaikeaa ja opiskelijoita ja nuoria käytetään helposti hyväksi ilmaisena työvoimana. Toivon todella, että ohjaavat ihmiset osaavat ottaa tämän huomioon.

Joidenkin opettajien vastauksista kuvastuu kuitenkin jonkinlainen pessimistisyys alan työllistymistilannetta kohtaan, vaikka suurin osa vastaajistamme on vakituksessa työsuhteessa kieltenopettajana, ja heillä on yleensä vähintään kahden kielen opettajan muodollinen pätevyys. He kokevat silti, että heillä tai tulevaisuuden kieltenopettajilla tulisi olla vähintään kolmen kielen osaaminen, jotta työllistyminen olisi mahdollista:

- (4) Onneksi sain vakituisen viran jo aikaa sitten. Nyt sa-en-yhdistelmällä on lähes mahdotonta saada virka. Tarvittaisiin ainakin kolme kieltä.

Epävarmuus johtunee siitä, että valinnaisten kielten osuus oppilaiden kielivalinnoissa on vähentynyt merkittävästi sekä ala- että yläkouluissa ja siten myös koulujen opetustarjonnassa viime vuosina. Valinnaisten kielten tuntimääriäkin on tuntijaossa vähennetty rajusti (Kangasvieri ym. 2011: 10–11). Näin ollen pakollisten kielten lisäksi kielenopettajalta edellytetään vielä jonkin valinnaisen kielen opettavan aineen pätevyyttä. Kuitenkin on huomattava, että akateemisten työllistyminen on kaiken kaikkiaan hyvällä tasolla (Kurlin, Sainio & Carver 2018). Aineistomme perusteella aiemmin mainittu työelämän muutos ei siis näyttäisi koskevan ainakaan työllistymistä tai työsuhteiden vakautta. Työn sisältöön liittyviä muutoksia selvitämme tarkemmin jatkotutkimuksessa, mutta esimerkiksi digitalisoituminen, erityisoppilaiden kasvanut määrä ja työelämäyhteyksien tarve korostuivat tämän tutkimuksen kyselyvastauksissa.

4 Työllistymiseen vaikuttavia seikkoja

Jotta työnhakija voisi saada vakituisen aineenopettajan viran, tulee hänellä olla aineenopettajalta vaadittava muodollinen pätevyys: 60 opintopistettä pedagogisia opintoja sekä vähintään perus- ja aineopinnot (yhteensä 60 opintopistettä) jokaisesta opetettavasta aineesta. Kyselyymme vastanneet opettaja-alumnit korostivat työelämälähtöisen tutkinnon suorittamisen merkitystä töiden saannissa. Esimerkiksi kieltä pääaineenaan lukeneen kannattaa toiseksi opetettavaksi aineekseen opiskella jokin toinen yleisesti kouluissa opetettava kieli – mielellään kolmaskin. Erityisesti englantiruotsi-yhdistelmää pidettiin hyvänä työllistymistä ajatellen. Toisaalta moni vanhempi vastaaja oli itse saanut viran esimer-

kiksi pelkällä ruotsin kielellä. Ne opettajat, jotka kokivat työllistymisensä olleen haastavaa, olivat yleensä opiskelleet sivuaineenaan jotakin reaaliainetta tai peruskoulun yleiseen kielivalikoimaan kuulumatonta kieltä. Opettajina työskentelevät korostivat vahvan kielitaidon ja kulttuurintuntemuksen merkitystä työllistymisen ja työssä pärjäämisen kannalta. Osa toi esille myös hyvät arvosanat. Vaihdoissa käyminen tai ulkomailla työskentely nähtiin lähes välttämättömänä asiana erinomaisen kielitaidon ja kulttuurintuntemuksen saavuttamiseksi.

Myös kieliasantuntijat korostivat työelämälähtöisen tutkinnon suorittamisen tärkeyttä. Heille se tosin merkitsi eri asiaa kuin opettajille sivuaineiden osalta. Eräs vastaajista kiteytti asian seuraavasti:

- (5) Pelkillä kieliopinnoilla ei kannata suuntautua muualle kuin opettajan tai kääntäjän tehtäviin. Yritysmaailman ja talouden ymmärrys on käytännössä välttämätöntä generalistille. Yhdistelmä kieli- ja kauppatieteen opintoja voi tarjota väylän työllistystä.

Sivuaineiden monipuolisuus ja persoonallisuus korostuivat kieliasantuntijoiden vastauksissa. Monen mielestä kielen/kielten rinnalle kannattaa valita esimerkiksi taloustieteitä, viestintää ja ns. insinööritieteitä – kuitenkin omia mielenkiinnon kohteita ja vahvuuksia kuunnellen. Moni oli opiskellutkin yritysviestintää, taloustieteitä, matkailua, teknistä viestintää, toisia kieliä ja kulttuureja tai esimerkiksi ohjelmointia.

Kieliasantuntijoilla on syvälinen kielitaito, jota he eivät kuitenkaan pysty täysin hyödyntämään työelämässä. Toisaalta eri kielten osaaminen nähtiin valttikorttina työmarkkinoilla, mitä havainnollistetaan esimerkissä 6.

- (6) Vieraita kieliä kannattaa opiskella: sääntö alkaa olla, että valmistuvat osaavat kyllä suomen lisäksi englantia erittäin hyvin, ja kaikki kielet sen jälkeen tuovat lisäedun muihin verrattuna.

Vaikka pääaineikieli on kaikkien vastaajien mielestä yleensä työtehtävissä paljon käytetty kieli ja vaikka 83 % heistä ilmoittaa käyttävänsä sitä paljon, se ei ole kuitenkaan 43 %:n mielestä ollut pääasiallinen työtehtäviin hakeutumisen syy. Tässäkin voimme havaita sivuaineiden tärkeän merkityksen työllistymiselle. Lähes jokainen vastaaja korostaa vielä erikseen sivuaineiden suunnittelun tärkeyttä työllistymisen kannalta. Toisaalta he itse ovat työllistyneet hyvin, vaikka heidän omat sivuainevalintansa eivät olisi olleet optimaalisia työuraa ajatellen. Esimerkiksi eräs kansainvälisen yritysviestinnän koulutusohjelman suorittanut alumni kertoi opiskelleensa pelkkiä pohjoismaisia kieliä sivuaineinaan, mikä hänen omasta mielestään ei ollut järkevää. Toisaalta saman henkilön urapolku on ollut vahvasti viestintäalalla, sillä hän on työskennellyt ensin tiedottajana ja sen jälkeen viestinnän erityisasiantuntijana. Hänen työllistymisensä sekä töiden jatkuvuus – myös urapolulla eteneminen – ovat olleet vähintäänkin neljän eri avainasian summa. Nämä samat tekijät toistuvat muidenkin vastaajien urapolkutarinoissa riippumatta siitä, onko

alumni opettaja vai ei: 1) työharjoittelun tekeminen ja sen avaamat myöhemmät työllistymismahdollisuudet, 2) aktiivinen työnhaku, 3) jatkuva oppiminen/itsensä kehittäminen sekä 4) työssäoppiminen.

Yleensäkin työelämään ja sen vaatimuksiin tutustuminen sekä verkostojen rakentaminen koettiin tärkeiksi jo opiskeluaikana. Lähes jokainen vastaaja korosti aktiivisen työnhaun merkitystä. Pidettiin myös tärkeänä, että filologi on rohkeasti valmis kokeilemaan ja tekemään sellaisiakin töitä, jotka eivät (täysin) vastaa hänen opintotaustaansa. Kaiken kaikkiaan painotettiin, että vasta työelämä oikeasti opettaa töissä tarvittavia spesifejä taitoja ja että lisäkoulutusta voi aina hankkia tarvittaessa valmistumisen jälkeenkin (ks. esimerkit 7-9).

- (7) Mahdollisuuksia on aina vaikka mihin. Ei kannata ajatella omaa asiantuntemusta liian kapeasti.
- (8) Valmistua kannattaa ja luottaa siihen, että se riittää. Työelämässä on joka tapauksessa edessä jatkuva uuden opiskelu ja oppiminen. Kaikkea ei tarvitse eikä voi osata vielä valmistuessaan.
- (9) Opettajan työssä itse työ opettaa eniten, eikä siinä ole koskaan valmis. Aina voi oppia jotain uutta. :)

Se, että töissä tarvittavat tiedot ja taidot on opittu vasta itse työelämässä, käy ilmi esimerkiksi Virtaluodon (2016), Tomlinsonin (2008) ja Tynjälän ym. (2006) tutkimuksissa. Toisaalta erityisesti opettajavastaajat kokivat vahvan yliopistosta saadun kielitaidon olleen tärkein asiantuntijuutensa perusta. He tosin toivat ilmi, että yliopisto-opinnot eivät anna työkaluja esimerkiksi oppilaiden ja vanhempien kohtaamiseen, käytännön kielenopettamiseen ja esimerkiksi oppilaiden oppimisvaikeuksien huomioimiseen opetuksessa vaan että kyseiset taidot opitaan vasta työelämässä, mikä koettiin yliopisto-opetuksen puutteena.

Johdannossa mainittu työelämän muutos näyttäytyy aineistossamme erityisesti muuttavana osaamisena, oman osaamisen jatkuvana kehittämisenä, uusina työtehtävinä sekä konkreettisena fyysisen työ- ja elinympäristön muuttumisena – vastaajat ovat saattaneet muuttaa Oulusta pois työn perässä esimerkiksi Etelä-Suomeen ja Norjaan asti.

Vaikka itse työtehtävät voivat muuttua, pysyvyyttä aineistossamme edustavat yleiset työelämätaidot ja niiden suuri merkitys työelämässä – opintosuuntauksesta ja valmistumisvuosikymmenestä riippumatta. Filologian alumniin mielestä uusien tietojen ja taitojen oppimisen ja omaksumisen lisäksi on työelämässä oltava hyvät yhteistyö- ja ongelmanratkaisutaidot, mikä näkyy myös Aarresaariverkoston tekemässä, lähes kaikkia aloja koskevassa maisterien uraseurannassa (Kurlin, Sainio & Carver 2018). Näitä yleisiä taitoja on listattu aiemmissakin selvityksissä (Finch ym. 2013; Tomlinson 2008; Tynjälä ym.

2006). Seinäjoen ammattikorkeakoulun tuoreessa selvityksessä opiskelijan oma aktiivisuus, verkostoituminen ja opintojen aikainen työelämäyhteistyö olivat merkittäviä tulevan uran kannalta (Hannu, Rintamäki & Hakola 2018: 43).

Kielitaidon lisäksi vastauksissa korostuvat esiintymis- ja neuvottelutaidot, viestintä-, kulttuuri- ja vuorovaikutustaidot sekä ihmissuhdetaidot. Kaikki ovat taitoja, joita tarvitaan yhdessä työskentelyyn ja itsensä ilmaisemiseen. Näiden taitojen merkitystä olisi siis syytä korostaa myös opetussuunnitelmissa; esimerkiksi Engeströmin (2008) mukaan tulevaisuuden asiantuntijatyö on kollektiivista, moniammatillista, luovaa “solmutyöskentelyä” ilman perinteisiä organisaatioeroja. Lisäksi nykypäivän työelämässä tarvitaan itsensä johtamiseen liittyviä taitoja kuten stressinsietokykyä, pitkäjänteisyyttä, rohkeutta sekä puhdasta maalaisjärkeä. Alumnit kertovat oppineensa näitä taitoja opintojensa aikana, mutta useat vastaajat ilmoittavat monien taitojen tulleen vasta työelämän myötä. Vaihtoehtoisesti vastaajat katsovat taitojensa olevan luonnekysymys, osa heidän persoonallisuuttaan.

Työnantajat painottavat rekrytoinnissa hakijoiden henkilökohtaisia ominaisuuksia – kuten vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitoja – pelkän tutkinnon sijaan, koska korkeakoulutettuja työnhakijoita on niin paljon (Tomlinson 2008: 51). Aineistomme alumnit kokivat, että nimenomaan sosiaaliset taidot ja joviaali persoona ovat tärkeitä työllistymisen kannalta. Vastaajat kertoivat lisäksi, että työpaikka saattaa aueta myös jonkin vapaa-ajalla hankitun osaamisen avulla (vrt. Tomlinson 2008: 55).

Kaiken kaikkiaan opettajiksi valmistuneiden ja kieliasiantuntijoiden välillä on vaikea löytää eroavaisuuksia. Molemmat vastaajaryhmät painottivat yleisten työelämätaitojen, työssäoppimisen, työnhaun aktiivisuuden, työharjoittelun tekemisen ja työelämälähtöisen, monipuolisen tutkinnon suorittamisen tärkeyttä työllistymisen ja työssä pysymisen kannalta. Opettajat tosin korostivat muita alumneja enemmän vahvan kielitaidon ja kulttuurintuntemuksen merkitystä työelämässä.

6 Loppupäätelmät

Käsittelimme tässä artikkelissa tutkimusaineistoa, jonka keräsimme Oulun yliopiston vieraiden kielten filologeilta Webpropol-kyselynä syksyllä 2017. Vastasimme aineiston pohjalta kahteen tutkimuskysymykseen: 1) Miten filologian alumnit ovat työllistyneet? ja 2) Millaiset seikat työllistymiseen ovat vaikuttaneet?

Tutkimuksessamme selvisi, että työelämän ja korkeakoulutuksen muutoksista huolimatta alumnimme ovat pääsääntöisesti työllistyneet hyvin koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Tulostemme mukaan filologien työllistymiseen vaikuttavat asiantuntijuuden lisäksi luonnollisesti myös työnhakijan oma aktiivisuus, yleiset työelämätaidot ja halu kehittää jatkuvasti omaa ammattitaitoaan (vrt. Finch ym. 2013).

Työelämän muutoksesta puhutaan paljon (esim. Sitra 2016), mutta varsinaista todistusaineistoa on vaikea löytää (Pyöriä & Ojala 2017). Tämänkin tutkimuksen aineiston perusteella kielten filologit työllistyvät hyvin, ja kaikkien humanistien niputtaminen samaan kategoriaan esimerkiksi maisteriseurannoissa (Kurlin, Sainio & Carver 2018) voi osaltaan luoda harhaa työllistymisen vaikeudesta. Tämä harhakuva puolestaan vaikuttaa kielteisesti opiskelijoiden ja jo työssä olevienkin käsityksiin heidän mahdollisuuksistaan työllistyä tai pysyä työelämässä. Keskustelu muuttuneista työmarkkinoista ja työnhakukanaavista voi myös luoda illuusion, että töitä löytyy ainoastaan verkostoitumalla ja olemalla aktiivinen. Tämäkään ei oman aineistomme perusteella pidä paikkaansa. Aineistomme on tietysti rajallinen ja keskittyy vain yhden yliopiston vieraista kielistä valmistuneisiin: vastaava tutkimus eri yliopistojen alumneista auttaisi arvioimaan tulostemme painoarvoa ja yleistettävyyttä. Maisteriseurantoja (Kurlin, Sainio & Carver 2018) sekä ammattikorkeakouluista valmistuneiden työelämään sijoittumista (Hannu, Rintamäki & Hakola 2018) on saatavilla, mutta syvällisempi tieto siitä, miten esimerkiksi yleisessä keskustelussa pinnalla oleva työelämän muutos alumniensa urapoluilla on näkynyt, toistaiseksi puuttuu. Jatkotutkimuksessamme selvitämme haastatteluaineiston avulla, mitä ”työn muutos” on alumneille itse asiassa tarkoittanut: kuten ylempänä on mainittu, se ei ole merkinnyt työsuhteiden epävakautta tai työllistymisen vaikeutta, vaikka sellainen myytti vastauksista välittyikin.

Lähteet

- Boréus, Kristina & Göran Bergström (2005). *Innehållsanalys*. Teoksessa: *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 43–87. 2. painos. Toim. Göran Bergström & Kristina Boréus. Lund: Studentlitteratur.
- Chia, Robert (2014). From relevance to relevant. How university-based business schools can remain seats of “higher” learning and still contribute effectively to business? *Journal of Management Development* 33 (5), 443–455.
- Engeström, Yrjö (2008). *From teams to knots. Activity-theoretical studies of collaboration and learning at work*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fallows, Stephen & Christine Steven (2000). Building employability skills into the higher education curriculum: a university wide initiative. *Education + Training* 42 (2), 75–83.
- Finch, David J., Leah K. Hamilton, Riley Baldwin & Mark Zehner (2013). An exploratory study of factors affecting undergraduate employability. *Education + Training* 55 (7), s. 681–704.
- Garcia-Aracil, Adela & van der Velden, Rolf (2007). Competencies for young European higher education graduates: labor market mismatches and their payoffs. *Higher Education* 55 (2), 219–239.
- Hakkarainen, Petri (2018). Tekoäly mullistaa työelämää, osa tutkijoista varoittaa superkoneälyn vaaroista. *Kaleva* 19.2.2018. [lainattu 9.10.2018]. Saatavilla: <https://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/tekoaly-mullistaa-tyoelamaa-osa-tutkijoista-varoittaa-superkonealyn-vaaroista/785367/>.
- Hannu, Helena, Rintamäki, Eija & Hakola, Jennika (2018). *Uraohjauksen alumnikysely. SeAMKin alumniensa näkemyksiä opiskelujen sisältöön, opiskelujen aikaiseen uraohjaukseen ja urasuunnitteluun sekä työelämään liittyen*. [lainattu 9.10.2018]. Saatavilla: www.theseus.fi/bitstream/10024/141146/1/Hannu_Rintamaki_Hakola.pdf.
- Hsieh, Hsiu-Fang & Shannon, Sarah E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research* 15(9), 1277–1288.

- Kangasvieri, Teija, Elisa Miettinen, Pirkko Kukkohovi & Marita Härmälä (2011). *Kielten tarjonta ja kielivalintojen perusteet perusopetuksessa. Tilannekatsaus joulukuu 2011*. Muistiot 2011:3. Opetushallitus. [lainattu 9.10.2018]. Saatavilla: http://www.oph.fi/download/138072_Kielten_tarjonta_ja_kielivalintojen_perusteet_perusopetuksessa.pdf
- Kurlin, Ari, Suorsa, Outi, Carver, Eric (2018). *Yliopistojen maisteri- ja tohtoriuraseurantakyselyiden 2017 tulokset*. Aarresaari: Yliopistojen työelämä- ja urapalveluiden verkosto. [lainattu 9.10.2018]. Saatavilla: https://www.aarresaari.net/uraseuranta/maistereiden_uraseuranta.
- Manning, Peter K. & Cullum-Swan, Betsy (1994). Narrative, Content, and Semiotic Analysis. Teoksessa: *Handbook of Qualitative research*, 463–477. Toim. Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln. Lontoo: Sage.
- Mayring, Philipp (2015). *Qualitative Inhaltsanalyse. Grundlagen und Techniken*. Weinheim: Beltz.
- Megerild, Raigo (2014). Opettajan vaihtelevat työllistymisnäkömät. *Soolibooli* 4/14. [lainattu 9.10.2018]. Saatavilla: <https://www.sool.fi/soolibooli/artikkelit/opettajan-vaihtelevat-tyollistymisnakymat/>.
- OKM (2017). *Työryhmä: Laadullinen työllistyminen yhdeksi korkeakoulujen rahoituskriteeriksi* (tiedote). Opetus- ja kulttuuriministeriö. [lainattu 9.10.2018]. Saatavilla: http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tyoryhma-laadullinen-tyollistyminen-yhdeksi-korkeakoulujen-rahoituskriteeriksi?_101_INSTANCE_0R8wCyp3oebu_languageId=fi_FI.
- Patton, Michael Quinn (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. 3. painos. Lontoo: Sage.
- Pyöriä, Pasi & Ojala, Satu (2017). Työn prekarisaatio. Teoksessa: *Työelämän myytit ja todellisuus*, 42–62. Toim. Pasi Pyöriä. Helsinki: University Press.
- Rajala, Ossi (2018). Tekoäly voi mullistaa niin lääkärin, juristin kuin kaupan kassan työt – jotkut työt katoavat ja monet muuttuvat. *Kaleva* 20.6.2018. [lainattu 9.10.2018]. Saatavilla: <https://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/tekoaly-voi-mullistaa-niin-laakar-in-juristin-kuin-kaupan-kassan-tyot-jotkut-tyot-katoavat-ja-monet-muuttuvat/797174/>.
- Sainio, Juha, Carver, Eric. & Kangas, Tuukka (2016). *Eväitä hyvän työuran rakentamiseen. Aarresaari-verkoston maisteriuraseuranta 2016*. Aarresaari: Yliopistojen työelämä- ja urapalveluiden verkosto. [lainattu 9.10.2018]. Saatavilla: https://www.aarresaari.net/download/71/ev%C3%A4it%C3%A4_hyv%C3%A4n_t%C3%B6uran_rakentamiseen_maisteriuraseuranta_2016/pdf.
- Sitra (2016). *Vain joka neljäs suomalainen työllistynyt avointa työpaikkaa hakemalla*. [lainattu 9.10.2018]. Saatavilla: <https://www.sitra.fi/uutiset/vain-joka-neljas-suomalainen-tyollistynyt-avointa-tyopaikkaa-hakemalla/>.
- Teichler, Ulrich (2009). *Higher education and the world of work. Conceptual frameworks, comparative perspectives, empirical findings*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Teichler, Ulrich (2015). Changing perspectives: the professional relevance of higher education on the way towards the highly-educated society. *European Journal of Education* 50 (4), 461–477.
- Tomlinson, Michael (2008). “The degree is not enough” – students’ perceptions of the role of higher education credentials for graduate work and employability. *British Journal of Sociology of Education* 29 (1), 49–61.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tynjälä, Päivi, Virpi Slotte Juha Nieminen, Kirsti Lonka & Erkki Olkinuora (2006). From university to working life: graduates’ workplace skills in practice. Teoksessa: *Higher education and working life – Collaborations, confrontations and challenges*, 73–88. Toim. Päivi Tynjälä, Jussi Välimaa & Gillian Bolton-Lewis. Oxford: Elsevier Science Ltd.
- Tynjälä, Päivi (2011). Asiantuntijuuden kehittämisen pedagogiikkaa. Teoksessa: *Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus*, 79–92. Toim. Tynjälä, Päivi. Helsinki: WSOYpro OY.
- Virtaluoto, Jenni. (2015). Technical communication as an activity system: a practitioner’s perspective. Väitöskirja. Acta Universitatis Ouluensis. B, Humaniora. Oulu: Oulun yliopisto.
- Virtaluoto, Jenni. (2016). Tekninen viestintä murroksessa: mahdollisuuksia ja haasteita. Teoksessa: *Teksti ja tekstuaalisuus, Text och textualitet, Text and Textuality, Text und Textualität*, 367–375. Toim. Pia Hirvonen, Daniel Rellstab & Nestori Siponkoski. Vakki Publications 7. Vaasa: Vaasan yliopisto.